

Dosya:

Cumhuriyet'in İstanbul Suretleri

Cumhuriyet'in kuruluşu Türkiye tarihi için şüphesiz önemli bir kırılma noktası. Yalnız siyaseten değil, beraberinde getirdiği toplumsal, kültürel ve ekonomik değişikliklerle, mimari üretimin de koşul ve tercihlerini dönüştüren bir olgu. Başlangıç ivmesini ağırlıklı olarak Cumhuriyetin 50. yıldönümünün tetiklediği retrospektif bakıştan alan erken çalışmalar, Cumhuriyet döneminin mimari ve kentsel ölçekteki üretimini belgeleme, tarif ve tasnif etmeye odaklı idiler. Bu öncü çalışmalara, söz konusu üretimi toplumsal, kültürel ve iktisadi bağlarla ilişkilendiren değerlendirmelerin eklenmesiyle çeşitlenen yazın, modernleşme ve ulus-devlet inşa süreçlerine dair sosyal bilimlerin birikiminden beslenerek yeni okumalara açıldı; erken aşamalarında sınırlı bir tarihsel aralık ve sınırlı sayıda mimarın yapıtına odaklanırken, farklı yapı türleri ve mimar grupları, yapı üretim süreçleri veya meslek tarihi gibi konulardaki çalışmalarla zenginleşti; eleştirel tonların eklenmesiyle katmanlaştı. Erken çalışmalarda Cumhuriyet'in modernlik anlayışını kavramak için daha elverişli görülen Ankara'nın yanına İstanbul ve daha pek çok Anadolu şehrine odaklanan çalışmalar eklendi.

Bu sayıda Cumhuriyetin bir başka kritik eşiği olan 100. yılında konumlandığımız tarihsel noktadan, İstanbul'un Cumhuriyet dönemi birikimine dair bir yeniden değerlendirmeyi hedefledik. Kentin Osmanlı başkentinden devraldığı mimari, demografik ve yönetsel mirasın Cumhuriyet'in hedef ve koşulları ile buluşmasında İstanbul'a özgü bir bağlam oluşturduğu kabulünden yola çıkarak, bu dönemin kentteki farklı tezahürlerine dair bir seçki oluşturmaya çalıştık.

Mehmet Şahinler ve **Merve Şahin**'in **İlhan Tekeli** ile gerçekleştirdiği söyleşi Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde kent ve mimarlığa dair gelişmelerin yüz yılının ana güzergahları ve kırılma noktalarına dair kapsamlı bir genel değerlendirme yaparken; **Mustafa Sönmez** Cumhuriyet'in ekonomik ve siyasi açıdan halihazırda bulunduğu noktaya dair eleştirel bir bakış sunuyor. Takip eden iki yazı İstanbul mimarlık ortamının öne çıkan iki kurumsal figürüne odaklanmakta. **Eyüp Muhcu** Mimarlar Odası'nı Oda'nın penceresinden bir bakışla değerlendirdi. **Doğan Hasol** ise kurucularından olduğu ve İstanbul'da yalnızca mimarlığın değil kültürel üretimin farklı alanlarını da bir araya getiren, bir buluşma ve tartışma platformu oluşturan Yapı Endüstri Merkezi'nin kısa tarihçesini kendi tanıklığının izinde kaleme aldı. **Fatma Ünsal**'in çalışması İstanbul özelinde mekan siyasetinin yüz yıllık bir serimini ortaya koymayı hedeflemekte. Takip eden üç makale ise kentin imarında öne çıkan üç döneme odaklanmaya çalıştı. **Ö. Sıla Durhan**'in çalışması Cumhuriyet İstanbul'unun uzun müddet göz ardı edilen Prost öncesini ele aldı, büyük imar hamleleri içermese de fikri açıdan kentin oldukça hareketli bir dönemini inceledi. **İpek Akpınar**'ın yazısı kritik bir dönüm noktası oluşturan Prost planını ardılı Menderes dönemi ile birlikte ve Prost planı ile kurduğu ilişki çerçevesinde değerlendiren bir bakış sunmayı hedefledi. **Ebru Şevkin**'in Dalan dönemi imarını konu alan makalesi ise mevcut yazında henüz pek yer bulmamış ancak dikkat çekici değişimler barındıran bu yakın dönemi, Türkiye tarihinde ANAP iktidarının siyasi ve ekonomik bağlamı içinde değerlendirmeye çalıştı. **Yurdanur Dülgeroğlu Yüksel** ise kentin gelişiminde uzun müddet önemli ancak enformel bir bileşeni oluşturan gecekonduları artık içine yerleşmiş olduğu tarihsel bağlamın izinden okumaya çalıştı. İstanbul'un ayırd edici karakteristiklerinden biri şüphesiz barındırdığı önemli Bizans mirası. Bu çerçevede **Mine Esmer** Cumhuriyet döneminde Bizans mirası ile kurulan ilişkiyi koruma faaliyetleri açısından incelerken, **Firuzan Melike Sümertaş** ise çok etnili Osmanlı payitahtının Rum sakinlerinin kentin Bizans geçmişine ilişkin yürüttükleri çalışmalara odaklanarak bu çalışmaların Cumhuriyet dönemindeki seyir ve dönüşümünü farklı arşivlerdeki özgün malzeme üzerinden ele alan bir makalede değerlendirdi.

Dosya Editörü: **Gül Cephaneçigil**